

Становлення та розвиток адміністративно-правового регулювання дитячого спорту в Україні (XIX – початок XXI століття)

Андрій Андрійович Пономарьов*

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна

*e-mail: a.a.ponomarov@nlu.edu.ua

Анотація

Статтю присвячено аналізу становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання дитячого спорту в Україні в історичній ретроспективі. Актуальність дослідження зумовлена відсутністю цілісного нормативного визначення правового статусу дитини-спортсмена та фрагментарністю правового регулювання у цій сфері, що формує передумови для її правової вразливості. Метою дослідження є виявлення закономірностей еволюції адміністративно-правового регулювання дитячого спорту та визначення трансформації правового статусу дитини у спортивних правовідносинах. Методологічну основу становлять історико-правовий, формально-правовий, функціонально-структурний методи та ретроспективний аналіз, що дало змогу дослідити розвиток правових моделей у їх динаміці. Виокремлено три основні історичні етапи. У межах імперського періоду зафіксовано відсутність інституційно оформленої системи дитячого спорту та невизнання дитини як суб'єкта спортивних правовідносин. Радянський період охарактеризовано формуванням централізованої адміністративно-командної моделі, у межах якої дитячий спорт набув інституційного оформлення, однак дитина розглядалася як об'єкт державної політики та елемент системи підготовки спортивного резерву. На сучасному етапі відбувається трансформація цієї моделі, що супроводжується формальним визнанням дитини учасником спортивних правовідносин, проте без належної конкретизації її адміністративно-правового статусу. Обґрунтовано, що сучасний стан правового регулювання дитячого спорту має перехідний характер і поєднує елементи різних історичних моделей. Наукова новизна дослідження полягає у формуванні цілісної моделі еволюції правосуб'єктності дитини у сфері спорту, яка відображає перехід від її відсутності до декларативного визнання та потребує подальшого нормативного розвитку.

Ключові слова: дитячий спорт; адміністративно-правове регулювання; правосуб'єктність дитини; спортивне право; правовий статус дитини-спортсмена; публічне управління спортом.

The Formation and Development of Administrative and Legal Regulation of Children's Sports in Ukraine (19th – Early 21st Century)

Andrii A. Ponomarov*

Yaroslav Mudryi National Law University,
Kharkiv, Ukraine

*e-mail: a.a.ponomarov@nlu.edu.ua

Abstract

The article is devoted to the analysis of the formation and development of administrative and legal regulation of children's sports in Ukraine in historical retrospect. The relevance of the study is driven by the absence of a comprehensive regulatory definition of the legal status of a child athlete and the fragmentary nature of legal regulation in this area, which creates the preconditions for their legal vulnerability. The aim of the study is to identify the patterns in the evolution of administrative and legal regulation of children's sports and to determine the transformation of the child's legal status in sports legal relations. The methodological foundation comprises historical-legal, formal-legal, functional-structural methods, and retrospective analysis, which allowed the study of the development of legal models in their dynamics. Three main historical stages are distinguished. Within the imperial period, the absence of an institutionally established system of children's sports and the non-recognition of the child as a subject of sports legal relations are recorded. The Soviet period is characterised by the formation of a centralised administrative-command model, within which children's sports gained institutional form, yet the child was regarded as an object of state policy and an element of the sports reserve training system. At the current stage, a transformation of this model is taking place, accompanied by the formal recognition of the child as a participant in sports legal relations, but without an adequate specification of their administrative and legal status. It is substantiated that the current state of legal regulation of children's sports has a transitional nature, combining elements of different historical models. The scientific novelty of the study lies in the formation of a comprehensive model of the evolution of the child's legal personality in the field of sports, which reflects the transition from its absence to declarative recognition and requires further normative development.

Keywords: children's sports; administrative and legal regulation; legal personality of the child; sports law; legal status of a child athlete; public management of sports.

Вступ

Дитячий спорт є масовим соціальним явищем: значна частка дітей в Україні віком до 18 років у позашкільний час залучена до спортивної діяльності. Попри те, що в певний період чисельність дітей та молоді віком від 6 до 18 років скоротилася майже вдвічі – з 8,5 млн осіб у 1991 р. до 4,1 млн осіб у 2016 р. – протягом останніх років відсоток дітей та молоді, які навчаються в дитячо-юнацьких спортивних школах, залишається стабільним. Так,

у 2016 р. він становив 28 %, у 2020 р. – 27,5 %, а у 2024 р. – майже 30 % від загальної кількості осіб, які займаються у закладах позашкільної освіти. Водночас це становить приблизно 12–13 % від загальної кількості дітей віком від 6 до 18 років [1–5].

Утім правове регулювання суспільних відносин, що виникають у сфері дитячого спорту, має фрагментарний характер. Воно стосується переважно окремих видів діяльності або певних аспектів функціонування спортивної системи, тоді як на нормативному рівні не закріплено чіткого визначення правового статусу дитини, яка систематично займається спортом та бере участь у спортивних змаганнях.

На сучасному етапі в Україні не існує чіткого визначення моменту, коли дитина набуває статусу спортсмена. У нормативних документах, що регулюють правовідносини в дитячому спорті, не визначені критерії та не міститься нормативно закріпленого визначення дитячої спортивної діяльності за такими параметрами, як: масовий, змагальний, спорт вищих досягнень або професійний спорт. Все це створює передумови для правової вразливості дитини, яка займається спортивною діяльністю, у спортивних, трудових, освітніх правовідносинах.

Метою дослідження є історико-правовий порівняльний аналіз еволюції правового регулювання дитячого спорту та правовідносин у цій сфері, а також правового статусу дитини як спортсмена в різні історичні періоди Української держави – від XIX ст. і дотепер.

Досягнення мети дослідження передбачає вирішення кількох завдань:

- 1) виявити та систематизувати історичні етапи правових моделей дитячого спорту в Україні в різних історичних періодах існування Української держави;
- 2) дослідити генезу сучасних проблем у правовому регулюванні у сфері дитячого спорту, виокремивши історичні моделі та підходи, чії елементи продовжують існувати в нормативно-правовій базі та впливати на нинішні правовідносини;
- 3) стати науковою базою та підґрунтям для рекомендацій щодо формування ефективних законодавчих пропозицій та ініціатив, спрямованих на подолання виявлених перешкод і формування ефективної моделі в сучасному дитячому спорті.

Матеріали та методи

Методологічну основу дослідження становить діалектичний метод, що забезпечує вивчення правовідносин у сфері спорту в їхньому розвитку та взаємозв'язку.

Для аналізу суспільних відносин у спортивній сфері застосовано функціонально-структурний підхід, що дав змогу визначити: норми, які регулювали ці відносини; соціальні інститути, які здійснювали контроль у цій сфері, та механізми нормативного впливу.

Із метою визначення та розуміння сучасного стану об'єкта дослідження, а також виявлення суперечностей, що існують, використано історико-правовий метод. За допомогою ретроспективного аналізу простежено еволюцію від зародження суспільних відносин до сучасного етапу, виокремивши етапи розвитку правового регулювання у спортивній сфері.

Із застосуванням формально-правового методу вивчено нормативно-правові акти, що регулювали суспільні відносини у спортивній сфері.

У дослідженні використано наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених у галузі права, державного управління, педагогіки та спорту, результати досліджень і матеріали з питань спорту та дитячого спорту, а також акти міжнародного права й законодавства України. Ці джерела стали науковим основою для обґрунтування результатів дослідження історії правового регулювання суспільних відносин у сфері дитячого спорту.

Результати та обговорення

Розвиток дитячого спорту в Україні в XIX на початку XX ст. Імперський період

У XIX – на початку XX ст. територія сучасної України входила до складу двох держав – Російської імперії та Австро-Угорської монархії (1867–1918). У цей період на розвиток спорту впливали два головні чинники.

Зовнішній – становлення європейського спортивного руху, що ознаменувалося заснуванням спортивних клубів, національних та міжнародних федерацій, а також розвитком олімпійського руху. Важливою віхою стало подання П'єром де Кубертеном у 1894 р. на Міжнародному атлетичному конгресі програмного документа, де було сформульовано цілі Міжнародного олімпійського комітету, а згодом – публікація у 1908 р. брошури, що стала прообразом Олімпійської хартії.

Внутрішній – реформи 1860–1870-х рр. у Російській імперії, які активізували розвиток громадянського суспільства. У цей час виникають громадські організації, товариства, союзи та політичні партії. Як слушно зазначає В. Вербицький, «розвиток спорту в пореформеній царській Росії відбувався в нових економічних та соціально-політичних умовах, які були породжені буржуазним суспільством. Швидкий розвиток капіталізму, будівництво заво-

дів та фабрик, залізних доріг, портів та торгівля зумовили притоки у країну іноземних фахівців, які поряд зі спеціальними знаннями привозили з собою знання в галузі фізичної культури та спорту» [6, с. 69].

Так, у другій половині XIX ст. в Російській імперії виникають нові види громадських організацій у сфері спорту та фізичної культури – фізкультурно-спортивні товариства та студентські спортивні гуртки. Дослідники розділили фізкультурно-спортивні товариства на три групи за видами їх основної діяльності: 1) позашкільне виховання, розвиток та дозвілля дітей; 2) організація заняття фізичними вправами за різними методиками; 3) товариства суто спортивної спрямованості [6, с. 70].

У Російській імперії першим нормативно-правовим актом, який регулював правовідносини стосовно громадянських товариств та об'єднань у спортивній галузі, був «Статут Благочиння, або Поліцейський» Катерини II від 8 квітня 1782 р. [7, с. 461–488].

Статтею 65 Розділу Д «Статуту Благочиння, або Поліцейський» визначено, що «Управа Благочиння в місті законом не затверджене спільнота, товариство, братство та інше подібне зібрання (під якою б назвою не складалося) не визнає за дійсне...» [7, с. 467].

У ст. 67 Розділу Д «Статуту Благочиння, або Поліцейський» вказано: «Управа Благочиння 1. Ігри, засновані на силі та сприйнятті тілесному. 2. Ігри, засновані на дозволеному мистецтві та випадку; і 3. Ігри домашні та ігрища, бо в них не входить беззаконня, або неприємне узаконення, не забороняє. У забороненій грі дивиться на намір, з яким грали, і обставини...» [7, с. 467, 468].

Згідно з доктриною держави, поліцейська діяльність неминуче ставала стосовно населення у становище опікуна, ініціативна людина або група в такій державі розглядалася ні як помічник або опора держави, а як загроза [8, с. 12–15]. Тому за «Статутом Благочиння, або Поліцейський» заборонялось створювати товариства без згоди уряду або забороняло ті, що погрожували суспільним інтересам, тобто головна мета була у визначенні протизаконного товариства або об'єднання. Громадські товариства та об'єднання діяли на підставі своїх статутів, які санкціонувалися рішенням урядових установ або імператором.

Розвиток правового регулювання в діяльності громадських товариств та об'єднання в Російській імперії досліджували В. О. Доценко, О. М. Лоцихін, зокрема, у праці «Правове регулювання діяльності громадських об'єднань у Російській імперії у XIX – на початку XX століття» [9], Ю. І. Магась-Де-

мидас та В. О. Магась – «Правове регулювання діяльності громадських об'єднань в Російській імперії наприкінці XVIII – на початку XX століття» [10]. Автори дослідили, що правові основи діяльності товариств та об'єднань на початку XIX ст. діяли на підставі заборонних норм. Основними нормативно-правовими актами, які регулювали діяльність об'єднань, були такі: рескрипт «Про знищення Масонських лож та всяких таємних товариств» від 1 серпня 1822 р.; розпорядження «Про вимогу від чиновників зобов'язань про неперебування в таємних товариствах» від 21 квітня 1826 р.; «Наказ чинам та служителям земської поліції» від 3 червня 1837 р., в якому містилися норми, що зобов'язували земську поліцію протидіяти діяльності таємним, забороненим законом зібранням, товариствам, братствам, масонській ложі тощо.

Норми з вищевикладених державних актів увійшли до «Статуту про попередження та припинення злочинів» – це законодавчий акт Російської імперії, що входив до Зводу законів (т. XIV), регулював діяльність поліції щодо запобігання злочинам, підтримання громадського порядку та безпеки. Він визначав функції поліцейських органів, заходи протидії злочинності та адміністративні повноваження до судового розгляду. Як зазначав А. І. Єлістратов, «заходи безпеки щодо людей ставилися в поліцейській державі на одну площину із заходами безпеки щодо тварин та стихійних сил природи. До заходів безпеки щодо людей поліцейсти зараховували заходи проти «збіжжя і скупчення», заходи проти пияків, іноземців та мандрівників, лихварів, божевільних; заходи проти літераторів, художників, винахідників, промисловців і засновників. Обиватель, що виявляє самодіяльність, розглядався не як помічник, не як опора державної влади, але як небезпечний противник» [8, с. 14].

Реформи 1860–1870-х рр. стали переломним етапом для Російської імперії, охопивши всі сфери суспільних відносин і започаткувавши подальші трансформації. Зокрема, в адміністративно-правовому регулюванні діяльності громадських об'єднань та товариств відбулися ключові зміни, що знайшли вияв у двох основних напрямках:

- 1) удосконалення законодавчої бази: прийняття нових та внесення змін до чинних нормативно-правових актів, що визначили правовий статус і порядок діяльності громадських об'єднань. Зокрема, ухвалення Думки Державної Ради «Про протизаконні товариства» від 27 березня 1867 р. (містила оновлений перелік ознак протизаконних товариств), внесення змін і доповнень до чинних нормативно-правових актів: до «Уложення про покарання кримінальні та виправні» (щодо певного пом'якшення санкцій за участь у про-

тизаконних товариствах) та до Думки Державної Ради «Про покарання за створення протизаконних товариств та участь у них» від 4 червня 1874 р. [10, с. 278]. Ця система законодавчих норм була чинною до 1905 р.;

2) реорганізація компетенції та повноважень урядових установ щодо нагляду, контролю та видачі дозвільних адміністративних актів для громадських організацій. Реформи 1860–1870-х рр. призвели до демократизації та самоорганізації суспільства, що вплинуло на збільшення кількості громадських об'єднань і товариств, унаслідок чого чинний дозвільний механізм виявився неефективним. Відповіддю стало реформування адміністративної системи. Ключовим кроком є імператорський указ від 12 січня 1862 р. «Про надання Міністерству внутрішніх справ права затверджувати статuti товариств для взаємодопомоги або з іншою благодійною і загальнокорисною метою». Цим актом Міністерству внутрішніх справ було надано повноваження щодо реєстрації, здійснення нагляду за діяльністю, складом засновників і джерелами фінансування товариств. Міністерство мало право здійснювати загальний нагляд та на законодавчому рівні регламентувати їхню діяльність [9, с. 6].

Наступним кроком стало Найвище затверджене положення Комітету Міністрів від 3 січня 1869 р. «Про надання Міністерству внутрішніх справ права затвердження статутів громадських та приватних благодійних закладів» [11, с. 53–54]. Цим актом право затвердження громадських і благодійних закладів було передано від імператора до Міністерства внутрішніх справ. Крім того, відбулося розмежування контрольно-наглядових функцій між галузевими міністерствами, які мали розглядати та візувати статuti профільних громадських об'єднань, а також звітувати Міністерству внутрішніх справ про мету їхньої діяльності та склад засновників. Із 1890-х рр. уряд розпочав процес перереєстрації громадських об'єднань і товариств, причому реєстрація об'єднань певної сфери діяльності відбувалася на підставі зразкових статутів [9, с. 7].

Створення спортивних об'єднань і товариств у Російській імперії набуло розвитку завдяки імператорському Маніфесту «Про вдосконалення державного порядку» від 17 жовтня 1905 р., який проголосив свободу слова, зборів та організацій [12, с. 754–755]. Важливу роль відіграло також видання циркуляра Міністерства внутрішніх справ від 26 квітня 1905 р., який надав губернській владі право дозволяти створення товариств із загальнокорисною метою: громадських зборів та клубів, художніх товариств і гуртків, товариств тверезості, спортивних товариств, людино- та дітолюбних товариств, товариств заступництва тваринам, ветеринарних і бібліотечних товариств – за умови дотримання правил, визначених цим циркуляром.

Указ імператора від 4 березня 1906 р., що затвердив «Тимчасові правила про товариства та об'єднання» [13, с. 201–207], став продовженням положень Маніфесту 17 жовтня 1905 р. Вони регламентували діяльність об'єднань громадян, на підставі цих правил здійснювалося правове регулювання відкриття та закриття товариств і об'єднань. «Тимчасові правила про товариства та об'єднання» діяли до лютого 1917 р. – часу завершення існування Російської імперії [6, с. 281].

Розвитку студентських спортивних об'єднань сприяв також Указ імператора від 27 серпня 1905 р., який запроваджував тимчасові правила управління вищими навчальними закладами та надавав університетам автономію. Завдяки цьому було створено нормативні підстави для заснування студентських товариств, зокрема спортивних [12, с. 658–659].

Відповідно до ст. 7 «Тимчасових правил про товариства та об'єднання» заборонялося засновувати об'єднання та брати в них участь неповнолітнім (віком до 18 років), а також учням нижчих і середніх навчальних закладів. Натомість учням вищих навчальних закладів дозволялося створювати об'єднання або товариства, які діяли при вищих навчальних закладах на підставі статутів, затверджених у цих закладах [13, с. 201].

Розвитку фізичної культури та спорту на західних територіях України, що були у складі Австро-Угорщини, присвячено праці таких вчених, як А. Нагірняк «До історії створення та діяльності спортивного товариства «Сокіл» у Львові (кінець XIX – початок XX ст.)» [14] та О. Вацеба «Kultura fizyczna ludnosci ukrainskiej (1868–1939) – як відображення унікальності спортивно-гімнастичного руху в Галичині початку XX століття» [15]. Науковці зосередилися на розвитку фізкультурно-спортивного руху на території Львова. Перше спортивне товариство «Сокіл» було засновано у 1866 р.; згодом спортивні гуртки та об'єднання трансформувалися в організації скаутського типу, які дістали назву «Пласт» [15, с. 118]. Офіційною датою заснування «Пласту» вважається 12 квітня 1912 р.

У середині XIX ст. в Австрійській державі відбулася конституційна реформа, що завершилася прийняттям нової Конституції Австро-Угорщини від 21 грудня 1867 р. На хвилі цих реформ було ухвалено новий «Закон про товариства» від 15 листопада 1867 р., який замінив імператорський патент від 26 листопада 1852 р. У ст. 12 Основного Закону було закріплено право на свободу зборів та утворення політичних і громадських асоціацій (товариств, об'єднань) [16].

У другій половині XIX – на початку XX ст. у межах Російської імперії відбулися реформи, що сприяли розвитку громадянського суспільства та інституціоналізації громадських об'єднань, зокрема спортивних товариств.

Правове регулювання діяльності таких організацій здійснювалося за допомогою законодавства про громадські об'єднання, яке встановлювало вікові обмеження для їх членства. У зв'язку з цим особи віком до 18 років фактично не могли бути повноцінними учасниками спортивних товариств, що зумовлювало відсутність інституційно оформленої системи дитячого спорту. Подальший розвиток цієї моделі був перерваний унаслідок кардинальних політичних змін початку ХХ ст.

Попри те, що імперська модель правового регулювання спортивної сфери не набула завершеного інституційного оформлення, вона відображала загальноєвропейську тенденцію розвитку клубної системи, у межах якої спортивна діяльність формувалася як сфера приватної ініціативи та самоорганізації (зокрема, на територіях сучасних європейських держав, як-от Естонія, Норвегія, Німеччина, Франція, Австрія тощо).

Водночас відсутність правового визнання дитини як повноцінного учасника спортивних правовідносин зумовлювала відкладений характер формування спеціального правового регулювання дитячого спорту. Це підтверджується досвідом Норвегії, де лише після Другої світової війни масове залучення дітей до тренувальної та змагальної діяльності спричинило необхідність нормативного врегулювання відповідних суспільних відносин. Спочатку це регулювання мало переважно функціональний характер (через встановлення спортивних стандартів і вимог), однак згодом трансформувалося у формування спеціальних правових норм, спрямованих на визначення умов участі дітей у спорті [17].

Отже, звернення до імперського періоду є методологічно виправданим, адже саме на цьому етапі закладено базові інституційні та правові передумови, що дають змогу простежити еволюцію від відсутності правосуб'єктності дитини до її поступового нормативного визнання у сфері спортивних правовідносин.

Вважаємо за доцільне виокремити основні етапи розвитку адміністративно-правового регулювання діяльності спортивних об'єднань та товариств в імперський період.

Перший етап пов'язаний із централізацією повноважень у сфері нагляду за діяльністю спортивних товариств, що було закріплено імператорським указом від 12 січня 1862 р. «Про надання Міністерству внутрішніх справ права затверджувати статuti товариств для взаємодопомоги або з іншою благодійною і загальнокорисною метою». Цим актом Міністерству внутрішніх справ було передано повноваження здійснювати загальний нагляд та на законодавчому рівні регламентувати діяльність товариств, але розгляд та затвердження статутів залишалися за імператором.

Другий етап характеризується інституційною диференціацією адміністративного апарату та розподілом повноважень між органами державної влади. Відповідно до положення від 3 січня 1869 р. «Про надання Міністерству внутрішніх справ права затвердження статутів громадських та приватних благодійних закладів» відбулося розширення компетенції Міністерства внутрішніх справ та формування більш структурованої системи адміністративного контролю.

Третій етап пов'язаний із трансформацією дозвільного механізму в напрямі спрощення процедур створення спортивних товариств та розширення повноважень місцевих органів влади. Імператорський Маніфест «Про вдосконалення державного порядку» від 17 жовтня 1905 р. та циркуляр Міністерства внутрішніх справ від 26 квітня 1905 р. заклали підґрунтя для формування адміністративних процедур погоджувального характеру, що передбачали можливість створення товариств із загальнокорисною метою за рішенням губернської влади.

Розвиток дитячого спорту в Україні в «радянський період»

У період існування Української Народної Республіки (1917–1921) в умовах революційних потрясінь, постійної зміни урядів та широкомасштабної громадянської війни створити сталу систему фізичного виховання та спорту було практично неможливо. Політична та соціальна нестабільність цього періоду не сприяла, а навпаки, перешкождала будь-яким поступальним ініціативам у сфері фізичної культури та спорту.

Якщо в імперський період розвиток фізичної культури мав лінійно-еволюційний характер, то для розуміння радянського періоду (з 1918) необхідний комплексний аналіз. Це зумовлено тим, що молода держава опинилася перед необхідністю одночасного розв'язання військових, ідеологічних та соціальних завдань, які безпосередньо впливали на політику щодо дитячого спорту.

Аналіз розвитку дитячого спорту в західноєвропейських державах (на прикладі Норвегії та Естонії) засвідчує, що він є похідним від рівня розвитку суспільних відносин у спортивній галузі [18]. На противагу цьому, в радянський період дитячий спорт виступав лише інституцією, сформованою державою. Дитячо-юнацька спортивна школа постає унікальним феноменом, що став результатом цілеспрямованої державної політики. Насамперед це розвиток сфери позашкільної освіти, в межах якої почав розвиватися дитячий спорт. Політика держави у сфері позашкільної освіти сприяла поширенню роботи з дітьми широких кіл громадськості та долучання дітей до різних сфер суспільного життя.

Перша світова та громадянська війни призвели до катастрофічних соціальних наслідків в Україні: станом на 1921 р. 95 % дітей не мали змоги відвідувати навчальні заклади, а кількість безпритульних сягнула 1,5 мільйона, що, своєю чергою, спричинило сплеск дитячої злочинності [19, с. 25]. Водночас перед новою владою постало важливе ідеологічне завдання. З метою впровадження домінантної ідеології пролетаріату та розв'язання проблем із дитячою безпритульністю та злочинністю було використано систему освіти, внаслідок чого дитина повністю підпадала під вплив як шкільної, так і позашкільної виховної системи.

У 20-х рр. ХХ ст. відбувався розвиток системи позашкільної освіти та сфери спорту.

Першими важливими нормативними актами російської радянської влади стосовно освіти були Положення ВЦВК «Про єдину трудову школу РСФРР» [20, с. 1026–1030] та «Декларація про єдину трудову школу» (1918). Значна увага в цих документах надавалася фізичному розвитку та естетичному вихованню дітей.

У 1920 р. Народний комісаріат освіти України ухвалив низку документів, що визначали розвиток позашкільної освіти, – «Декларацію про соціальне виховання дітей» та постанову «Про дитячі будинки». Їх головною метою було проголошено «захист дитинства». Основними завданнями стали: облік усіх дітей до 15 років; забезпечення їхніх прав на утримання, освіту та охорону здоров'я; боротьба з безпритульністю шляхом вилучення дітей з вулиці та направлення до виховних закладів; а також соціальний захист дітей, які потребували допомоги, навіть проживаючи в сім'ях [21, с. 168–169].

Президія ВУЦВК 2 листопада 1922 р. затвердила «Кодекс законів про народну освіту в УСРР», в якому всі проблеми та завдання, що були оголошені в «Декларації про соціальне виховання дітей», набули статусу юридичної норми.

У першій половині 1920-х рр. в Україні створювалися різноманітні заклади соціального виховання: денні та відкриті дитячі будинки, притулки, дитячі майданчики, літні колонії, школи-клуби. Водночас виникли нові типи позашкільних установ – дитячі театри, екскурсійні бюро та станції, агробіостанції, технічні та сільськогосподарські станції, республіканська екскурсійно-туристична станція, агробази.

Від початку 1930-х рр. позашкільна робота стала невіддільною частиною комуністичного виховання, а поняття «позашкільна освіта» поступилося місцем позашкільному вихованню. Було затверджено новий план розвитку

мережі позашкільних закладів на другу п'ятирічку, що спричинило масове відкриття установ по всій країні. З'явилися перші комплексні заклади – палаци та будинки піонерів і жовтенят. Серед нових типів установ функціонували: дитячі кімнати при житлокооперативах (початкова ланка культурного дозвілля); дитячі клуби; технічні, екскурсійно-туристські та водні станції; дитячі стадіони, фізкультурні та оздоровчі майданчики, лижні станції, дитячі парки; театри юного глядача, лялькові театри, музичні школи, кінотеатри; дитячі бібліотеки; палаци культури як комплекси, що об'єднували клуби, театри, бібліотеки, лабораторії та екскурсійні бази; будинки комуністичного дитячого руху. У цей період зароджувався рух червоних слідопитів та тимурівців, проводилися воєнізовані походи й оборонно-спортивні ігри. У гуртках оборонно-спортивного спрямування учні опановували військові спеціальності [19, с. 25–26].

У 1923 р. у радянській Росії в спортивній сфері відбулася значна подія, що остаточно завершила імперські досягнення у сфері спорту та стала новим етапом в радянській державі на багато десятиліть – постановою ВЦВК РСФРР від 27 червня «Про утворення Вищої та місцевих рад фізичної культури робітників РСФРР» була заснована для здійснення державного керівництва подальшим розвитком фізичної культури і спорту в країні Вища рада фізичної культури. Одночасно відбулися розпуск та ліквідація спортивних товариств, союзів, федерацій і ліг, що залишилися ще від імперського періоду. А 4 жовтня 1923 р. Постановою РНК УСРР «Про вищу й місцеві ради фізичної культури трудівників УСРР» заснована Вища Рада фізичної культури України [22, с. 94].

Наприкінці 20-х рр. на початку 30-х рр. ХХ ст. у спортивній сфері радянської держави існувала значна проблема, пов'язана з обмеженням прав при застосуванні правового регулювання діяльності організацій та структур у сфері фізичної культури та спорту. На той час не існувала єдиного уніфікованого стандарту, методів та змісту розвитку спортивного руху. Для розв'язання цих проблем була прийнята Постанова ЦК ВКП (б) «Про фізкультурний рух» від 23 вересня 1929 р., в якій були поставлені завдання: створення єдиного стандарту в фізкультурній роботі та планування, збільшення обсягу, масштабу роботи та охоплення населення в фізкультурній сфері, збільшення впливу державного управління у фізкультурному русі [23, с. 1], а 3 квітня 1930 р. Президія ЦК СРСР прийняла рішення заснувати Всесоюзну Раду фізичної культури [23, с. 2–6.]. На Раду покладалися завдання державного керівництва роботою у сфері фізичної культури.

В Україні ВУЦВК і РНК УСРР для створення єдиного стандарту в розвитку й регулюванні фізичної культури, розширення сфери діяльності та охо-

плення населення була прийнята постанова від 3 серпня 1930 «Про дальші шляхи розвитку фізичної культури в УСРР і Уставу про Всеукраїнську, міські та районів ради фізичної культури УСРР» [24].

Важливим кроком у розвитку фізичної культури та спорту в СРСР стало запровадження 11 березня 1931 р. Всесоюзного фізкультурного комплексу «Готовий до праці та оборони СРСР». З 1934 р. до його структури увійшов дитячий ступінь – «Будь готовий до праці та оборони СРСР» для учнів загальноосвітніх закладів [25, с. 182–183]. Саме цей комплекс визначав зміст навчальних програм і занять з фізичної культури серед школярів.

Через три роки після ухвалення постанови ЦК ВКП(б) «Про фізкультурний рух» (1929) та запровадження Всесоюзного фізкультурного комплексу «Готовий до праці та оборони СРСР» (1931) вийшла нова постанова – «Про роботу піонерської організації» від 21 квітня 1932 р. [26, с. 5–11]. У ній було підбито підсумки десятиріччя піонерського руху (створеного 1922) та визначено завдання на майбутнє, зокрема щодо посилення виховання й боротьби з дитячою безпритульністю. ЦК ВКП(б) визнав виконання попередніх рішень, зокрема постанови «Про фізкультурний рух», організаціями, відповідальними за оздоровлення дітей, незадовільним. Тому було поставлено завдання забезпечити масове охоплення дітей різними формами фізичного виховання, військово-фізкультурною та спортивною роботою. Саме ця постанова створила передумови для зародження мережі дитячих спортивних шкіл (ДСШ). Унаслідок її реалізації розширилася мережа піонерських таборів та дитячих майданчиків. Хоча ДСШ перебували у віданні відділів народної освіти та не мали у власному розпорядженні потужної спортивної інфраструктури профспілкових добровільних спортивних товариств (які налічували сотні стадіонів та залів), на практиці ця проблема вирішувалася через систему шефства. Школи прикріплювалися до добровільних спортивних товариств (ДСТ), які надавали свої споруди для занять дітей та допомагали організовувати спортивну роботу [27, с. 127–128].

У 1936 р. відбулася ліквідація Вищої ради фізичної культури при Центральному Виконавчому Комітеті УСРР. Замість неї було створено Комітет у справах фізкультури і спорту при Раді Народних Комісарів УСРР, який повністю успадкував усі функції та повноваження попередньої структури [28].

У навчальному посібнику вказано, що «у липні 1938 р. уперше проводяться Всесоюзні змагання школярів. Вирішальна роль успішної організації змагань належала ДСШ, яких у рік проведення перших всесоюзних змагань школярів налічувалося понад 140, із загальною кількістю учнів до 23 тис., а з початку 1941 р. – 240, що охоплювали понад 46 тис. учнів» [27, с. 132].

У 1940 р. в Україні понад 620 000 школярів відвідували різноманітні секції фізичної культури та спорту. Працювало 49 ДСШ, в яких займалося понад 6000 спортсменів шкільного віку. Станом на 1 січня 1941 р. в Україні функціонувало 193 стадіони, 1398 спортивних майданчиків та 1430 спортивних залів [29, с. 265–266].

Відновлення спортивної сфери в Україні розпочалося вже в ході війни. Відповідно до рішення ЦК КП(б)У та РНК УРСР від 7 грудня 1943 р. відновив свою діяльність Комітет у справах фізичної культури і спорту. Ключовим програмним документом стала постанова ЦК КП(б)У та РНК УРСР № 1592 від 20 листопада 1944 р. «Про заходи щодо поліпшення масової фізкультурної та спортивної роботи в УРСР» [29, с. 266]. Основні положення постанови передбачали: відновлення зруйнованих війною спортивних споруд, стадіонів, гімнастичних залів тощо; повернення спортивних об'єктів, що використовувалися не за призначенням; залучення дітей та підлітків до систематичних занять фізичною культурою і спортом; розширення мережі дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ) та створення умов для їх роботи; підготовку та перепідготовку фізкультурних кадрів, зокрема тренерів і викладачів.

У 1950-х рр. структура державного управління фізичною культурою і спортом в УРСР неодноразово змінювалася. У 1953 р. Комітет у справах фізкультури і спорту було ліквідовано, а замість нього створено Головне управління з фізичної культури і спорту в складі Міністерства охорони здоров'я УРСР. Проте вже наступного року це рішення скасували, заснувавши Комітет фізичної культури і спорту при Раді Міністрів УРСР. У 1959 р. цей комітет знову ліквідували, утворивши на його базі Союз спортивних товариств і організацій УРСР [29, с. 267]. Попри те, що такі постійні реорганізації ускладнювали післявоєнне відновлення галузі, саме в ці роки спостерігався значний прогрес у розвитку державного управління в підгалузі дитячого спорту.

«У 1952 р. Міністерство освіти РРФСР спільно з ЦК ВЛКСМ провели першу повоєнну Всеросійську нараду з питань позакласної та позашкільної роботи з дітьми, що узагальнило позитивний досвід діяльності позашкільних установ» [27, с. 148]. У результаті цієї наради Рада Міністрів СРСР розробила та затвердила постанову від 30 квітня 1952 р. № 2140 «Про впорядкування мережі та затвердження типових штатів і посадових окладів працівників позашкільних установ міністерств освіти союзних республік» [30], Секретаріатом Всесоюзної центральної ради професійних спілок (ВЦРПС) 11 червня 1953 р. Постановою № 269 було затверджено Положення «Про

дитячу спортивну школу добровільних спортивних товариств профспілок», що діяло до 1959 р. [31], ці документи визначили форми, зміст та методи роботи ДСШ.

Особливе значення для розвитку спорту та дитячого спорту в країні має Постанова Секретаріату ВЦРПС від 4 грудня 1959 р. «Про затвердження Положення про дитячу спортивну школу добровільних спортивних товариств профспілок» [32]. У розд. I цього Положення визначено статус, мету та основні завдання дитячої спортивної школи: «Дитяча спортивна школа добровільних спортивних товариств профспілок є позашкільною установою з фізичного виховання дітей та підлітків і ставить собі такі основні завдання: надання всебічної допомоги загальноосвітній школі та батькам у вихованні дітей всебічно розвиненими активними будівниками комуністичного суспільства; **підготовка кваліфікованих спортсменів**, готових до праці та оборони соціалістичної Батьківщини; підготовка громадського фізкультурного активу – організаторів спортивно-масової роботи, інструкторів та суддів з видів спорту для фізкультурних колективів» [32].

Створення Союзу спортивних товариств і організацій УРСР та затвердження в 1959 р. Положення «Про дитячу спортивну школу добровільних спортивних товариств профспілок» мали суперечливі наслідки. З одного боку, головним органом, що регулював правовідносини у фізкультурно-спортивній сфері, стала громадська організація. З іншого боку, сама фізкультурно-спортивна сфера набувала ознак самостійної галузі. Особливе значення мав п. 3 розд. I Положення, який уперше на нормативному рівні закріпив завдання підготовки кваліфікованих спортсменів. Це стало свідченням зміни парадигми: від масового спорту та фізичного виховання держава переходила до системної професійної підготовки дітей, орієнтованої на спорт вищих досягнень.

У 1968 р. Постановою ЦК КП України та Ради Міністрів УРСР «Про поліпшення керівництва фізичною культурою і спортом в Українській РСР» було ліквідовано Раду Союзу спортивних товариств і організацій УРСР. Замість неї створено союзно-республіканський Комітет з фізичної культури і спорту при Раді Міністрів УРСР [33]. Причиною реорганізації стала неспроможність попередньої структури ефективно здійснювати управління галуззю через брак необхідних правових повноважень.

Постановою Комітету з фізичної культури і спорту при Раді Міністрів СРСР від 23 квітня 1969 р. було затверджене «Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу» [34]. Суттєвою відмінністю від попереднього типового Положення від 4 грудня 1959 р. стала більш виражена орієнтація дитячого

спорту на підготовку спортивного резерву та досягнення вищих спортивних результатів. Якщо в Положенні 1959 р. підготовка дітей у спортивних школах була зорієнтована на фізичне виховання, масовість і оздоровлення, і лише починалася трансформація в бік підготовки спортивного резерву, то типові Положення 1969 р. містило значні зміни. Зокрема, акцент зміщується з дітей молодшого та середнього віку на підлітків від 15 років. Відповідно виникають нові завдання і засоби їх вирішення: запроваджено систему поетапної спортивної підготовки, посилено увагу до відбору та підготовки спортивного резерву для спорту вищих досягнень, посилено централізоване управління. Сформовано нову модель підготовки: початкова підготовка, навчально-тренувальні групи, групи спортивного вдосконалення. Сама назва «дитячо-юнацька» підкреслювала безперервність підготовки та зв'язок зі спортом вищих досягнень.

Відповідно до затвердженої Постанови від 8 квітня 1974 р. (протокол № 4) Комітет з фізичної культури і спорту при Раді Міністрів СРСР затвердив номенклатуру спортивних шкіл та Постанови «Про номенклатуру позашкільних закладів», затвердженою наказом Міністерства освіти СРСР від 12 січня 1976 р. № 10, дитячо-юнацькі спортивні школи поділялися на дві категорії: дитячо-юнацькі спортивні школи (ДЮСШ) та спеціалізовані дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву (СДЮШОР) [34]. Перед СДЮШОР ставилося конкретне завдання, яке відрізняло їх від звичайних ДЮСШ: підготовка висококваліфікованих спортсменів для поповнення збірних команд (країни, республіки, ДСТ, відомства). Саме це визначалося як основний показник ефективності їхньої роботи.

Комітет з фізичної культури і спорту при Раді Міністрів СРСР 3 жовтня 1977 р. затвердив Положення «Про дитячо-юнацьку спортивну школу» та Положення «Про спеціалізовані класи з видів спорту з подовженим днем навчання й поглибленим навчально-тренувальним процесом у позанавчальний час» (протокол № 10) [34]. Продовжуючи попередній вектор розвитку дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спрямований на підвищення результатів у спорті вищих досягнень, окрім вдосконалення організаційних, методичних і матеріальних заходів, з'явилися нові форми роботи. Зокрема, було створено спеціалізовані класи з видів спорту з подовженим днем навчання та поглибленим тренувальним процесом. Якщо раніше ДЮСШ функціонували як окремі установи, то тепер відбулася їх інтеграція із загальноосвітніми школами, що сприяло формуванню єдиної системи підготовки юних спортсменів.

На початку 80-х рр. відбулася зміна парадигми в спортивній сфері: політику держави переорієнтовано зі спорту вищих досягнень на масовий, оздоровчий

та аматорський спорт. Із цією метою затверджено Постанову ЦК КПУ й Ради Міністрів УРСР «Про дальше піднесення масовості фізичної культури і спорту в Українській РСР» [35].

У другій половині 80-х рр. відбулася реструктуризація органів управління фізичною культурою і спортом на підставі Постанови Ради Міністрів Української РСР від 22 квітня 1986 р. «Про перетворення Комітету по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів УРСР у Державний комітет УРСР по фізичній культурі і спорту» [36]. Відповідно до цієї постанови державний орган управління фізичною культурою і спортом отримав повноваження створювати, реорганізовувати та ліквідовувати установи, організації й заклади в межах республіки, а також затверджувати їхні статuti.

Зміна парадигми спортивної підготовки позначилася на дитячому спорті. 9 квітня 1987 р. набули чинності Положення «Про дитячо-юнацьку спортивну школу (ДЮСШ), спеціалізовану дитячо-юнацьку школу олімпійського резерву (СДЮШОР)» та Положення «Про спеціалізовані класи з видів спорту з подовженим днем навчання та поглибленим навчально-тренувальним процесом у загальноосвітніх школах» [37]. Значні зміни в державній політиці щодо дитячого спорту 1987 р. проявилися в таких аспектах:

- 1) мета та завдання – перехід від поетапної підготовки дітей-спортсменів і жорсткого відбору до збірних команд СРСР до розвитку особистості та загальної освіти;
- 2) права учнів спортивних шкіл – трансформація статусу дитини з об'єкта навчально-тренувального процесу, чия цінність визначалася виключно спортивними досягненнями, до суб'єкта, наділеного правами на безпеку, охорону здоров'я, спорт і освіту, які набувають рівнозначного значення;
- 3) навчально-тренувальний процес – відхід від жорсткої поетапної системи підготовки з фіксованими нормативно-оцінювальними критеріями на користь гнучкої, адаптивної системи, що допускає варіативні плани в навчально-тренувальному процесі та посилює медичний контроль.

Постановою Ради Міністрів Української РСР «Питання Державного комітету УРСР у справах молоді, фізичної культури та спорту» від 13 вересня 1990 р. № 251 було ліквідовано Державний Комітет фізичної культури і спорту УРСР та створено Державний комітет УРСР у справах молоді, фізичної культури і спорту [38].

Радянський період розвитку дитячого спорту в Українській РСР слід розглядати як етап формування адміністративно-командної моделі публічного

управління у сфері фізичної культури та спорту. Дитячий спорт був інтегрований у систему державного планування та виступав елементом реалізації публічної функції держави щодо мобілізаційної підготовки населення та формування спортивного резерву.

Організаційно-правова конструкція дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ) та спеціалізованих шкіл олімпійського резерву (СДЮШОР) будувалася за принципами жорсткої централізації, адміністративної підпорядкованості та імперативного методу правового регулювання. Правовідносини у сфері дитячого спорту мали виразний вертикальний характер: суб'єкт владних повноважень (державні органи управління фізичною культурою і спортом) – керований об'єкт (спортивна школа та дитина як учасник підготовки). Правовий статус дитини-спортсмена у цій системі характеризувався: відсутністю автономної диспозитивності; включенням у регламентовану систему планових показників і розрядних нормативів; підпорядкуванням режиму тренувального процесу, визначеному адміністративними актами; домінуванням державного інтересу над індивідуальним.

Отже, дитина виступала не самостійним суб'єктом спортивних правовідносин, а елементом об'єкта адміністративного впливу в межах реалізації державної спортивної політики. Навіть пізніші нормативні акти 1980-х рр., що містили ознаки гуманізації та розширення гарантій охорони здоров'я, не змінили базової адміністративно-правової природи цих відносин.

Тому радянський період слід кваліфікувати як стадію інституціоналізації об'єктної моделі правового статусу дитини у сфері спорту, що ґрунтувалася на імперативному методі регулювання, централізованому управлінні та пріоритеті державного інтересу.

Сучасний період Української держави (з 1991 р. і дотепер)

Після проголошення незалежності 24 серпня 1991 р. в Україні розпочалися демократичні реформи, що докорінно змінили державний устрій та започаткували трансформацію правової системи й державного управління. Відбувся перехід від державоцентристської моделі до людиноцентристської, від адміністративно-командної системи управління до публічно-адміністративної. Владу було поділено на три незалежні гілки – законодавчу, виконавчу та судову, що відповідало демократичним стандартам.

Ці зміни безпосередньо вплинули й на сферу фізичної культури та спорту. Почалося формування нової національної спортивної політики, перегляд застарілих радянських норм і створення власного законодавства. Для дитячого спорту це означало потребу в переосмисленні мети, завдань і методів

роботи, оновленні нормативно-правового забезпечення та чіткого визначення правового статусу дитини-спортсмена.

Важливим програмним актом у сфері державної політики розвитку спорту після здобуття незалежності та прийняття першого Закону України «Про фізичну культуру та спорт» від 1993 р. [39] став Указ Президента України «Про державну підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні» від 22 червня 1994 р. № 334/94 [40]. Указ визначив основні напрями державної підтримки розвитку фізичної культури і спорту, зокрема передбачив заходи щодо збереження та розвитку мережі дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Прийняття цього документа сприяло збереженню та подальшому функціонуванню, вдосконаленню системи підготовки спортивного резерву, сформованої у попередній історичний період.

Основоположні засади у сфері спорту та дитячого спорту визначено Конституцією України та міжнародними нормативно-правовими актами, зокрема: Конвенцією про права дитини від 20 листопада 1989 р. (ратифікація від 27 лютого 1991 р.) [41], Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. (ратифікація від 17 липня 1997 р.) [42], Міжнародною хартією фізичного виховання, фізичної активності та спорту від 21 листопада 1978 р. [43], Переглянутою Європейською спортивною хартією від 13 жовтня 2021 р. [44], Міжнародною конвенцією про боротьбу з допінгом у спорті від 18 листопада 2005 р. (ратифікація від 3 серпня 2006 р.) [45].

Також важливе значення в регулюванні національного спорту мають документи міжнародних спортивних федерацій. Хоча вони не є частиною національного законодавства України, їхні норми стають обов'язковими для національних федерацій і, відповідно, для спортсменів (зокрема юніорів), які беруть участь у міжнародних змаганнях. Ідеться, наприклад, про статuti та регламенти ФІФА, УЄФА, FINA, FIE, IJF тощо.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює спортивну сферу в Україні, є Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [39], прийнятий Верховною Радою України 24 грудня 1993 р. Нова редакція цього Закону була ухвалена 17 листопада 2009 р. та набрала чинності 1 січня 2011 р. Хоча концептуальних змін закон не зазнав, було суттєво оновлено його структуру, а також уточнено термінологічний апарат. Загалом із часу прийняття в 1993 р. до закону 39 разів вносилися зміни.

Особливістю правового регулювання дитячого спорту є його міжвідомчий характер. ДЮСШ як основний осередок підготовки юних спортсменів, з одного боку, належать до системи фізичної культури і спорту (підпорядкування Міністерству молоді та спорту), а з іншого – функціонують як заклади

позашкільної освіти (підпорядкування Міністерству освіти і науки). Це зумовлює застосування до сфери дитячого спорту, окрім профільного, також норм Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. [46] та Закону України «Про позашкільну освіту» від 22 червня 2000 р. [47], які визначають засади діяльності, права та обов'язки учасників освітнього процесу, зокрема й у спортивних школах.

Як було зазначено вище, основним державним органом, що здійснює публічне адміністрування у сфері дитячого спорту, є Міністерству молоді та спорту України, яке було створено за Указом Президента України від 24 липня 2013 р. № 390/2013 [48], а також було схвалено постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 220 Положення «Про Міністерство молоді та спорту України» [49]. Варто зауважити, що в період від проголошення незалежності до 2013 р. центральний орган виконавчої влади, відповідальний за формування та реалізацію державної політики у сфері спорту, неодноразово ліквідовувався та реорганізовувався.

Перший етап розвитку органу виконавчої влади у сфері спорту тривав з 1991 р. по 2005 р. Він розпочався із заснування Міністерства України у справах молоді і спорту, що діяло на підставі положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 1991 р. № 242 [50]. Однак 8 червня 1992 р. було прийнято нове Положення про це Міністерство (постанова Кабінету Міністрів України № 312 [51]). Та в 1996 р. міністерство ліквідували, створивши на його базі Державний комітет України з фізичної культури і спорту, затверджений Указом Президента України від 14 листопада 1996 р. № 1078/96 [52].

Наступні зміни в центральних органах виконавчої влади відбулися у 2000 р., коли було ліквідовано Державний комітет України у справах сім'ї та молоді, Державний комітет України з фізичної культури і спорту та Державний комітет України по туризму. Натомість на підставі Указу Президента України від 31 травня 2000 р. № 740/2000 створено Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму України, положення про яке було затверджено цим же Указом [53].

Однак вже 22 листопада 2001 р. Указом Президента № 1132/2001 цей Комітет було реорганізовано і на його базі були створені три окремі структури: Державний комітет України у справах сім'ї та молоді, Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту та Державну туристичну адміністрацію України [54].

Другий етап удосконалення системи публічного адміністрування фізичною культурою і спортом розпочався у 2005 р. у межах адміністративної реформи,

що ознаменувалася поверненням до міністерської моделі управління. Згідно з Указом Президента України від 26 лютого 2005 р. № 381/2005, шляхом реорганізації Міністерства України у справах сім'ї, дітей та молоді та Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту було створено Міністерство України у справах молоді та спорту [55].

Уже 18 серпня 2005 р. цей орган було перейменовано на Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, а його Положення затверджено Указом Президента України № 1176/2005 [56].

Третій етап реорганізації органів виконавчої влади у сфері спорту відбувся у 2010–2011 рр. у межах адміністративної реформи 2010 р. На цьому етапі функції молодіжної та спортивної політики було інтегровано в систему освіти. Згідно з Указом Президента України від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010, шляхом реорганізації Міністерства освіти і науки України та Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту було утворено Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, а також Державну службу молоді та спорту України як центральний орган виконавчої влади [57]. Положення про новостворене Міністерство було затверджено Указом Президента від 8 квітня 2011 р. № 410/2011 [58].

Подальший розвиток системи управління ознаменувався виданням Указу Президента від 31 травня 2011 р. № 636/2011, яким було затверджено Положення про Державну службу молоді та спорту України, що визначило її завдання, функції та правовий статус [59].

У 2013 р. за Указом Президента України від 24 липня 2013 р. № 390/2013 [48] утворено окреме Міністерство молоді та спорту України та визначено його статус як центрального органу виконавчої влади, який формує та реалізує державну політику у сфері молоді та спорту.

Також доцільно вказати на вплив на регулювання дитячого спорту в Україні Розпорядження Кабінету Міністрів України про схвалення «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 1 квітня 2014 р. № 333-р, що докорінно змінило роль центральних органів виконавчої влади у регулюванні сфери дитячого спорту [60].

Отже, сучасна система публічного адміністрування сферою дитячого спорту в Україні трансформувалася у багаторівневу модель адміністративно-правового регулювання, в межах якої функції розвитку дитячого спорту та закладів дитячо-юнацьких спортивних шкіл розподіляються між центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Відповідно до чинного Закону України «Про фізичну культуру і спорт», Положення «Про Міністерство молоді та спорту України», Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», до повноважень центральних органів виконавчої влади (Кабінет Міністрів України та Міністерство молоді та спорту України) належать:

- 1) нормотворча функція – формування державної політики у сфері фізичної культури і спорту
- 2) регуляторна функція – встановлення стандартів діяльності спортивних шкіл, вимог до тренерів, програм підготовки;
- 3) координаційна функція – узгодження діяльності різних суб'єктів спортивної системи;
- 4) контрольна функція – моніторинг дотримання законодавства та державних стандартів;
- 5) програмно-стратегічна функція – розроблення державних програм розвитку фізичної культури і спорту.

Так, центральний рівень визначає правила функціонування системи, але не здійснює безпосереднього управління більшістю спортивних закладів.

До повноважень органів місцевого самоврядування належать:

- 1) створення, реорганізація та ліквідація дитячо-юнацьких спортивних шкіл;
- 2) фінансове забезпечення з місцевих бюджетів;
- 3) утримання матеріально-технічної бази;
- 4) організація тренувального процесу;
- 5) створення умов для занять фізичною культурою і спортом населення;
- 6) забезпечення кадрового комплектування закладів.

Отже, саме місцевий рівень виконує операційно-управлінську функцію, тобто здійснює безпосереднє забезпечення діяльності ДЮСШ.

До початку децентралізації в 2014 р. ці повноваження належали переважно органам центральної виконавчої влади, зокрема Міністерству молоді та спорту України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 993 було затверджено Положення «Про дитячо-юнацьку спортивну школу» [61]. Положення про ДЮСШ є основним нормативно-правовим актом, що визначає правові, організаційні та фінансові засади діяльності закладів спеціалізованої позашкільної освіти спортивного спрямування. Документ встановлює типи ДЮСШ, визначає порядок зарахування учнів, а також

регламентує організацію навчально-тренувального процесу, спрямованого на фізичний розвиток дітей та молоді, виявлення і розвиток їх спортивних здібностей у визнаних в Україні видах спорту.

До прийняття цього Положення діяльність ДЮСШ регулювалася загальним Положенням «Про позашкільний навчальний заклад», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 433 від 6 травня 2001 р. «Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад» [62].

Наступним нормативним актом, що деталізує організацію навчально-тренувальної роботи ДЮСШ відповідно до пп. 15, 21 Положення «Про дитячо-юнацьку спортивну школу», є наказ Міністерства молоді та спорту України від 17 січня 2015 р. № 67 «Про організацію навчально-тренувальної роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл» [63]. Цей документ визначає порядок формування та наповненості навчально-тренувальних груп, встановлює тижневий режим навчально-тренувального процесу в ДЮСШ, а також визначає мінімальний вік зарахування учнів до спортивних шкіл залежно від виду спорту.

Окремо слід навести типові «Навчальні програми для закладів фізичної культури і спорту з видів спорту» в Україні, що затверджуються Міністерством молоді та спорту України. Це нормативно-методичні документи, що визначають структуру, зміст та нормативи спортивної підготовки учнів різних вікових груп та рівнів майстерності. Зазначені програми охоплюють олімпійські та неолімпійські види, та передбачають поетапну організацію спортивної підготовки, зокрема початковий, базовий, спеціалізований етапи, а також етап підготовки до вищих спортивних досягнень [64].

До системи державного регулювання спортивної сфери належать також програмні та стратегічні акти державної політики, які визначають загальні напрями розвитку фізичної культури і спорту, зокрема дитячого спорту. До таких документів належать державні стратегії, концепції та державні цільові програми, що формують довгострокові орієнтири розвитку спортивної сфери.

Серед основних документів цього рівня слід відзначити такі, як: *Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту*, затверджена Указом Президента України від 28.09.2004 р. № 1148/2004 [65]; *Постанова Верховної Ради України «Про інформацію Кабінету Міністрів України щодо діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з розвитку фізичної культури і спорту»* від 17.11.2006 р. № 372-V [66]; *Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р.*

«Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», схвалена Указом Президента України від 09.02.2016 р. № 42/2016 [67]; *Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року*, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 04.11.2020 р. № 1089 [68]; *Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2030 року*, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.12.2025 р. № 1493-р. [69] тощо.

Зазначені документи визначають стратегічні пріоритети державної політики у сфері фізичної культури і спорту, формують основні напрями розвитку спортивної інфраструктури, системи підготовки спортсменів та залучення населення, зокрема дітей і молоді, до регулярної рухової активності.

Висновки

В імперський період дитина фактично була відсутня як самостійна правова категорія у сфері спорту. Розвиток спортивної діяльності відбувався переважно у формі клубної системи, що формувалася на основі громадських ініціатив та розвитку елементів громадянського суспільства. У другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. виникали спортивні товариства та клуби, що поступово об'єднувалися у спортивні союзи та федерації. Водночас правове регулювання діяльності таких організацій здійснювалося через законодавство про громадські об'єднання, яке встановлювало вікові обмеження для їх членства. У зв'язку з цим особи віком до 18 років фактично не могли бути повноцінними учасниками спортивних товариств, що зумовлювало відсутність інституційно оформленої системи дитячого спорту. Подальший розвиток цієї моделі був перерваний унаслідок кардинальних політичних змін початку ХХ ст. та трансформації державної системи управління.

Радянський період розвитку правового регулювання дитячого спорту умовно можна поділити на два основні етапи. Перший етап ознаменувався становленням централізованої системи державного управління фізичною культурою і спортом та формуванням спортивно-виховної моделі підготовки молоді. Основною метою розвитку фізичної культури і спорту було фізичне виховання молодого покоління, підготовка його до праці та оборони держави в умовах індустріалізації.

Після Другої світової війни радянський спорт поступово перетворено на важливий елемент міжнародної політики. У цей період формується система змагального спорту, орієнтована на досягнення високих спортивних результатів на міжнародній арені. Метою правового регулювання стає створення єдиної централізованої системи відбору та підготовки спортивного резерву, у якій дитячий спорт виступає початковою ланкою підготовки спортсменів.

Так, радянський період дитина у спортивній сфері розглядалася передусім як об'єкт державної спортивної політики, основною функцією якого була підготовка спортивного резерву для системи спорту вищих досягнень.

Після здобуття незалежності важливе значення для подальшого розвитку дитячого спорту в Україні мав Указ Президента України «Про державну підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні» від 22 червня 1994 р. № 334/94, який сприяв збереженню організаційної системи спорту, сформованої у радянський період. Одним із ключових елементів цієї системи залишилася мережа дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Разом з організаційною моделлю функціонування дитячого спорту були успадковані й окремі правові проблеми та суперечності регулювання, які в умовах централізованої системи управління раніше не мали істотного впливу на функціонування спортивної сфери.

Аналіз сучасного законодавства України у сфері фізичної культури і спорту свідчить про наявність фрагментарного правового регулювання статусу дітей, які систематично займаються спортивною діяльністю та беруть участь у спортивних змаганнях. У системі нормативно-правових актів дитина водночас виступає як здобувач позашкільної освіти, спортсмен та учасник спортивних змагань, що формує різні за своєю правовою природою правовідносини – освітні, спортивні та адміністративні. Окремої уваги заслуговує той факт, що змагальні правовідносини у дитячому спорті практично не врегульовані на рівні Закону «Про фізичну культуру і спорт» та інших підзаконних нормативно-правових актів. Водночас чинним законодавством не сформовано цілісного правового статусу дитини-спортсмена як самостійного суб'єкта спортивних правовідносин, що свідчить про незавершеність трансформації від об'єктної моделі державної спортивної політики до правосуб'єктної моделі правового регулювання.

Подальший розвиток адміністративно-правового регулювання дитячого спорту в Україні потребує формування комплексної правової моделі, що забезпечить визначення правового статусу дитини-спортсмена та гарантій її прав у сфері спортивної діяльності.

Список використаних джерел

- [1] Зведений звіт позашкільних навчальних закладів станом на 01.01.2017 р. (без ДЮСШ) : Державна служба статистики України. URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/10/1-pz-zvedena-16-17.pdf> (дата звернення: 05.02.2026).
- [2] Зведений звіт позашкільних навчальних закладів станом на 01.01.2020 р. (без ДЮСШ) / Державна служба статистики України. URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/1-pz-zvedena-19-20.pdf> (дата звернення: 05.02.2026).
- [3] Зведений звіт позашкільних навчальних закладів станом на 01.01.2025 р. (без ДЮСШ) / Державна служба статистики України. URL: <https://iea.gov>.

- ua/wp-content/uploads/2025/04/1-pz-derj-kom-priv-2025.pdf (дата звернення: 05.02.2026).
- [4] Зведені звіти про діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл (спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву) / Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/sport/dityacho-yunackij-ta-rezervnij-sport/dityacho-yunackij-sportivni-shkoli/zviti-po-dyussh> (дата звернення: 05.02.2026).
- [5] Функціонування дитячо-юнацьких спортивних шкіл, у тому числі підпорядкованих фізкультурно-спортивним товариствам в умовах децентралізації влади від 22 лютого 2017 р. / Верховна Рада України. Комітет з питань молоді та спорту. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novynu/141000.html> (дата звернення: 25.02.2026).
- [6] Вербицький В. А., Бондаренко І. Г. Історія фізичної культури та спорту в Україні : навч. посіб. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 340 с.
- [7] Полное собрание законов Российской империи. Собрание первое: с 1649 по 12 декабря 1825. Т. XXI. Санкт-Петербург, 1830. 1083 с.
- [8] Елистратов А. И. Основные начала административного права. Москва : Г.А. Лемана, 1914. 332 с.
- [9] Доценко В. О., Лощихін О. М. Правове регулювання діяльності громадських об'єднань у Російській імперії у XIX – на початку XX століття. *Науково-практичний журнал. Право.ua*. 2015. № 4. С. 5–10.
- [10] Магась-Демидас Ю. І., Магась В. О. Правове регулювання діяльності громадських об'єднань в Російській імперії наприкінці XVIII – на початку XX століття. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*. 2023. № 6(20). С. 275–283. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-6\(20\)-275-283](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-6(20)-275-283).
- [11] Полное собрание законов Российской империи. Собрание второе. Т. XLIV. Отделение первое. Санкт-Петербург, 1873. 9633 с.
- [12] Полное собрание законов Российской империи. Собрание третье. Т. XXV. Отделение первое. Санкт-Петербург. 1908. 1109 с.
- [13] Полное собрание законов Российской империи. Собрание третье. Т. XXVI. Отделение первое. Санкт-Петербург. 1909. 1157 с.
- [14] Нагірняк А. Я. До історії створення та діяльності спортивного товариства «Сокіл» у Львові (кінець XIX – початок XX ст.). *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2008. № 634. С. 26–31.
- [15] Вацеба О. «Kultura fizyczna ludnosci ukrainskiej (1868-1939) – як відображення унікальності спортивно-гімнастичного руху в Галичині початку XX століття. *Вісник Прикарпатського університету «Фізична культура»*. 2009. Вип. 10. С. 118–121.
- [16] Basic Law of 21 December 1867 on the General Rights of Nationals in the Kingdoms and Lndner represented in the Council of the Realm. URL: <https://policehumanrightsresources.org/content/uploads/2016/08/Basic-Law-on-the-General-Rights-of-Nationals-Austria-1867.pdf?x18231#:~:text=Art.-,12.,%2C%20print%2C%20or%20pictorial%20representation> (last accessed: 16.03.2026).
- [17] Agergaard S., Redelius K., Strandbu, A. Children's Rights to and in Sport: A Comparative Analysis of Organizational Policies in the Scandinavian Countries. *Social Sciences*. 2024. Vol. 13, issue 4. Art. 216. <https://doi.org/10.3390/socsci13040216>.
- [18] Пономарьов А. А. Правове регулювання дитячого спорту: досвід України, Норвегії, Японії, Естонії та Республіки Азербайджан. *Проблеми законності*. 2025. Вип. 169. С. 124–145. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.169.327081>.

- [19] Костенко Л. Д. Позашкільна освіта України в першій половині ХХ століття. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. Вип. 74. Т. 1. С. 23–27. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.74-1.4>.
- [20] Собрание узаконений и распоряжений рабочего и крестьянского правительства за 1917-1918 гг. / Упр. делами Совнаркома СССР. Москва, 1942. 1483 с.
- [21] Лузан П. Г., Васюк О. В. *Історія педагогіки та освіти* : навч. посіб., 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : ДАКККіМ, 2010. 296 с.
- [22] Мовчан О. М. *Україна: хроніка ХХ століття. Роки 1923-1924* : довід. вид. Київ, 2009. 271 с.
- [23] Сборник материалов, конспектов и программ. Гос. центр. ин-т физ. культуры. Ч. 1. Москва : Физкультура и туризм, 1931. 960 с.
- [24] *Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. 1930 рік. Харків : Газетна фабрика ім. В. Блакитного, 1930. 810 с.
- [25] *Энциклопедический словарь по физической культуре и спорту* : в 3 т. Т. 1: Абсолютный рекорд – Клинич / глав. ред. Г. И. Кукушкин. Москва : Физкультура и спорт, 1961. 378 с.
- [26] *Десять лет пионерорганизации СССР*. Москва-Самара, 1932. 19 с.
- [27] Кулинко И. Ф. *История и организация физической культуры* : учеб. пособие для учащихся пед. уч-щ по спец. № 1910 «Физ. воспитание». Москва : Просвещение, 1982. 223 с.
- [28] *Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. 1936 рік. № 1-36. Київ : Друкарня видавництва «Пролетарська Правда», 1936. 366 с.
- [29] Гасюк І. Л. Еволюція організаційно-правових основ державного управління фізичною культурою і спортом на українських землях наприкінці ХІХ ст. та в радянський період. *Університетські наукові записки*. 2009. № 4(32). С. 261–272.
- [30] Об упорядочении сети и утверждении типовых штатов и должностных окладов работников внешкольных учреждений министерств просвещения союзных республик : Постановление Совета Министров СССР от 30.04.1952 г. № 2140. URL: <https://economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16264.htm> (дата звернення: 20.02.2026).
- [31] Об утверждении «Положения о детской спортивной школе добровольных спортивных обществ профсоюзов» : Постановление Секретариата ВЦСПС от 11.06.1953 г. № 269. URL: <https://economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16264.htm> (дата звернення: 21.02.2026).
- [32] Об утверждении «Положения о детской спортивной школе добровольных спортивных обществ профсоюзов» : Постановление Секретариата ВЦСПС от 04.12.1959 Протокол № 21, п. 1. URL: <https://economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16264.htm> (дата звернення: 21.02.2026).
- [33] Про поліпшення керівництва фізичною культурою і спортом в Українській РСР : Постанова Центрального Комітету КП України і Ради Міністрів Української РСР. ЗП УРСР. 1968. № 11. Ст. 3-5.
- [34] Об утверждении «Положения о детско-юношеской спортивной школе» и «Положения о специализированных классах по видам спорта с продленным днем обучения и углубленным учебно-тренировочным процессом в неучебное время» : Постановление Комитета по физической культуре и спорту при Совете Министров СССР от 03.10.1977 Протокол № 10. URL: <https://e-ecolog>.

- ru/docs/nNG_r99wwQs5Z6f5tK3OY?utm_referrer=https%3A%2F%2Fe-ecolog.ru%2Fdocs%2F%2FnNG_r99wwQs5Z6f5tK3OY%3Futm_referrer%3Dhttps%253A%252F%252Fwww.google.com%252F (дата звернення: 21.12.2025).
- [35] Про дальше піднесення масовості фізичної культури і спорту в Українській РСР : Постанова Центрального Комітету КП України і Ради Міністрів Української РСР від 16.10.1981 р. ЗП УРСР. 1981. № 11. Ст. 3-11.
- [36] Про перетворення Комітету по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів УРСР у Державний комітет УРСР по фізичній культурі і спорту : Постанова Ради Міністрів Української РСР від 22.04.1986 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=148-86-%EF#Text> (дата звернення: 14.03.2026).
- [37] О введении в действие положения о детско-юношеской спортивной школе, специализированной детско-юношеской школе олимпийского резерва, специализированных классах по видам спорта : Приказ Государственного Комитета СССР по физической культуре и спорту от 09.04.1987 г. № 228. URL: <https://rulaws.ru/acts/Prikaz-Goskomспорта-SSSR-ot-09.04.1987-N-228/> (дата звернення: 19.01.2026).
- [38] Питання Державного комітету УРСР у справах молоді, фізичної культури та спорту : Постанова Ради Міністрів Української РСР від 13.09.1990 р. № 251. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=251-90-%EF#Text> (дата звернення: 19.01.2026).
- [39] Про фізичну культуру та спорт : Закон України від 24.12.1993 р. № 3808-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 15.01.2026).
- [40] Про державну підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні : Указ Президента України від 22.06.1994 р. № 334/94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334/94#Text> (дата звернення: 10.01.2026).
- [41] Конвенція про права дитини : Міжнар. док. від 20.11.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 10.02.2026).
- [42] Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнар. док. від 4.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.02.2026).
- [43] Міжнародна хартія фізичного виховання, фізичної активності та спорту : Міжнар. док. від 21.11.1978 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_350#Text (дата звернення: 10.02.2026).
- [44] Переглянута Європейська спортивна хартія : Міжнар. док. від 13.10.2021 р. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhнародna_dijalnist/Spivrobotnuctvo%20z%20radoy%20EU/PREMS%20039224%20UKR%202584%20Revised%20European%20Sports%20Charter.pdf (дата звернення: 10.02.2026).
- [45] Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті : Міжнар. док. від 18.11.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007#Text (дата звернення: 10.02.2026).
- [46] Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 19.02.2026).
- [47] Про позашкільну освіту : Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14/ed20241115#Text> (дата звернення: 19.02.2026).
- [48] Про Положення про Міністерство молоді та спорту України : Указ Президента України від 24.07.2013 р. № 390/2013. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3902013-15493> (дата звернення: 19.03.2026).

- [49] Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.03.2026).
- [50] Питання Міністерства України у справах молоді і спорту : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.1991 р. № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/242-91-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.02.2026).
- [51] Питання Міністерства України у справах молоді і спорту : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.1992 р. № 312. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-92-%D0%BF> (дата звернення: 12.02.2026).
- [52] Про Положення про Державний комітет України з фізичної культури і спорту : Указ Президента України від 14.11.1996 р. № 1078/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078/96#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
- [53] Про Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму України : Указ Президента України від 31.05.2000 р. № 740/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/740/2000#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
- [54] Про реорганізацію Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України : Указ Президента України від 22.11.2001 р. № 1132/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1132/2001#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
- [55] Про Міністерство України у справах молоді та спорту : Указ Президента України від 26.02.2005 р. № 381/2005. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3812005-2287> (дата звернення: 20.03.2026).
- [56] Про Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту : Указ Президента України від 18.08.2005 р. № 1176/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1176/2005/ed20050818#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
- [57] Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 09.12.2010 р. № 1085/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
- [58] Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України : Указ Президента України від 08.04.2011 р. № 410/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410/2011#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
- [59] Про Положення про Державну службу молоді та спорту України : Указ Президента України від 31.05.2011 р. № 636/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636/2011#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
- [60] Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
- [61] Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 р. № 993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2008-%D0%BF#n222> (дата звернення: 21.03.2026).
- [62] Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.03.2026).
- [63] Про організацію навчально-тренувальної роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл : Наказ Міністерства молоді та спорту України від 17.01.2015 р. № 67. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0119-15#n107> (дата звернення: 21.03.2026).

- [64] Навчальні програми для закладів фізичної культури і спорту з видів спорту / Міністерства молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/sport/dityachouyackij-ta-rezervnij-sport/navchalni-programi-dlya-zakladiv-fizichnoyi-kulturi-i-sportu-z-vidiv-sportu> (дата звернення: 21.03.2026).
- [65] Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту : Указ Президента України від 28.09.2004 р. № 1148/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004#Text> (дата звернення: 21.03.2026).
- [66] Про інформацію Кабінету Міністрів України щодо діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з розвитку фізичної культури і спорту : Постанова Верховної Ради України від 17.11.2006 р. № 372-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372-16#Text> (дата звернення: 21.03.2026).
- [67] Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» : Указ Президента України від 09.02.2016 р. № 42/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text> (дата звернення: 21.03.2026).
- [68] Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 р. : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.11.2020 р. № 1089. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.03.2026).
- [69] Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2030 р. : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.12.2025 р. № 1493-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1493-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 21.03.2026).

References

- [1] State Statistics Service of Ukraine. (2017). *Consolidated report on extracurricular educational institutions as of January 1, 2017 (excluding DIuSSH)*. Retrieved from <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/10/1-pz-zvedena-16-17.pdf>.
- [2] State Statistics Service of Ukraine. (2020). *Consolidated report on extracurricular educational institutions as of January 1, 2020 (excluding DIuSSH)*. Retrieved from <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/1-pz-zvedena-19-20.pdf>.
- [3] State Statistics Service of Ukraine. (2025). *Consolidated report on extracurricular educational institutions as of January 1, 2025 (excluding DIuSSH)*. Retrieved from <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2025/04/1-pz-derj-kom-priv-2025.pdf>.
- [4] Ministry of Youth and Sports of Ukraine. *Consolidated reports on the activities of children's and youth sports schools (specialized children's and youth sports schools of the Olympic reserve)*. Retrieved from <https://mms.gov.ua/sport/dityachouyacki-sportivni-shkoli/zviti-po-dyussh>.
- [5] Verkhovna Rada of Ukraine Committee on Youth and Sports. *Functioning of children's and youth sports schools, including those subordinate to physical culture and sports societies in the context of decentralization of power*. (February 22, 2017). Retrieved from <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/141000.html>.
- [6] Verbytskyi, V.A., & Bondarenko, I.H. (2014). *History of physical culture and sports in Ukraine*. Mykolaiv: Petra Mohyly ChDU.
- [7] *The Complete Collection of Laws of the Russian Empire*. (1830). The First Collected: from 1649 to 12 December 1825. Vol. XXI. Sankt-Peterburg.
- [8] Elistratov, A.I. (1914). *The basic principles of administrative law*. Moscow: G.A. Lemana.

- [9] Dotsenko, V.O., & Loshchykhin, O.M. (2015). Legal regulation of the activities of public associations in the Russian Empire in the 19th and early 20th centuries. *Scientific and Practical Journal. Pravo.ua*, 4, 5-10.
- [10] Mahas-Demydas, Yu.I., & Mahas, V.O. (2023). Legal regulation of public associations activities in the Russian empire in the late 19th - early 20th centuries. *Scientific innovations and advanced technologies (Series "Management and Administration", Series "Law", Series "Economics", Series "Psychology", Series "Pedagogy")*, 6(20), 275-283. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-6\(20\)-275-283](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-6(20)-275-283).
- [11] *The Complete Collection of Laws of the Russian Empire*. (1873). The Second Collected. Vol. XLIV. Assembly One. Sankt-Peterburg.
- [12] *The Complete Collection of Laws of the Russian Empire*. (1908). The Ehirid Collected. Vol. XX. Assembly One. Sankt-Peterburg.
- [13] *The Complete Collection of Laws of the Russian Empire*. (1909). The Ehirid Collected. Vol. XXVI. Assembly One. Sankt-Peterburg.
- [14] Nahirniak, A.Ya. (2008). To the history of the creation and activities of the sports society "Sokil" in Lviv (late 19th - early 20th centuries). *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*, 634, 26-31.
- [15] Vatseba, O. (2009). Kultura fizyczna ludnosci ukraińskiej (1868-1939) – as a reflection of the uniqueness of the sports and gymnastics movement in Galicia at the beginning of the 20th century. *Bulletin of the Precarpathian University "Physical Culture"*, 10, 118-121.
- [16] Law of Nationals in the Kingdoms and Lander represented in the Council of the Realm "Basic Law on the General Rights". (December 21, 1867). Retrieved from <https://policehumanrightsresources.org/content/uploads/2016/08/Basic-Law-on-the-General-Rights-of-Nationals-Austria-1867.pdf?x18231#:~:text=Art.-,12.,%2C%20print%2C%20or%20pictorial%20representation>.
- [17] Agergaard, S., Redelius, K., & Strandbu, A. (2024). Children's Rights to and in Sport: A Comparative Analysis of Organizational Policies in the Scandinavian Countries. *Social Sciences*, 13(4), 216. <https://doi.org/10.3390/socsci13040216>.
- [18] Ponomarov, A. A. (2025). Legal Regulation of Children's Sports: The Experience of Ukraine, Norway, Japan, Estonia, and the Republic of Azerbaijan. *Problems of Legality*, 169, 124-145. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.169.327081>.
- [19] Kostenko, L.D. (2021). Out-of-school education of Ukraine in the first half of the XX century. *Pedagogy of the Formation of a Creative Personality in Higher and General Education Schools*, 74(1), 23-27. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.74-1.4>.
- [20] Administration of the Council of People's Commissars of the USSR. (1942). *Collection of laws and orders of the workers' and peasants' government for 1917-1918*. Moscow.
- [21] Luzan, P.H., & Vasiuk, O.V. (2010). History of pedagogy and education. (2nd ed.). Kyiv: DAKKKiM.
- [22] Movchan, O.M. (2009). Ukraine: Chronicle of the 20th Century. Years 1923-1924. Kyiv.
- [23] Collection of materials, notes, and programs. State Center for Physical Culture. Part 1. (1931). Moscow: Physical Culture and Tourism.
- [24] *Collection of laws and orders of the Workers' and Peasants' Government of Ukraine. 1930.*(1930). Kharkiv: V. Blakytnoho Newspaper Factory.
- [25] Kukushkin, G.I. (Ed.). (1961). *Encyclopedic Dictionary of Physical Education and Sports*. (Vols. 1-3). Vol. 3: *Absolute Record – Clinch*. Moscow: Physical Education and Sport.

- [26] Ten years of the USSR Pioneer Organization. (1932). Moscow-Samara.
- [27] Kulinko, I.F. (1982). History and organization of physical education. Moscow: Prosveshchenie.
- [28] *Collection of laws and orders of the Workers' and Peasants' Government of Ukraine. 1936. No. 1-36.* (1936). Kyiv: Printing house of the publishing house "Proletarska Pravda".
- [29] Hasiuk, I.L. (2009). Evolution of organizational and legal foundations of state management of physical culture and sports in Ukrainian lands at the end of the 19th century and in the Soviet period. *University Scientific Notes*, 4(32), 261-272.
- [30] Resolution of the Council of Ministers of the USSR No. 2140 "On streamlining the network and approving standard staffing levels and salaries of employees of extracurricular institutions of the ministries of education of the union republics". (April 30, 1952). Retrieved from <https://economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16264.htm>.
- [31] Resolution of the Secretariat of the All-Union Central Council of Trade Unions No. 269 On approval of the "Regulations on the children's sports school of voluntary sports societies of trade unions". (June 11, 1953). Retrieved from <https://economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16264.htm>.
- [32] Resolution of the Secretariat of the All-Union Central Council of Trade Unions Protocol No. 21 clause 1 On approval of the "Regulations on the children's sports school of voluntary sports societies of trade unions". (December 4, 1959). Retrieved from <https://economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16264.htm>.
- [33] Resolution of the Central Committee of the Communist Party of Ukraine and the Council of Ministers of the Ukrainian SSR "On improving the management of physical culture and sports in the Ukrainian SSR". (1968). Collection of Resolutions of the Ukrainian SSR, 11, Art. 3-5.
- [34] Resolution of the Committee on Physical Culture and Sports under the Council of Ministers of the USSR Protocol No. 10 On approval of the "Regulations on the Children's and Youth Sports School" and "Regulations on specialized classes in sports with an extended day of study and in-depth educational and training process outside of school hours". (October 3, 1977). Retrieved from https://e-ecolog.ru/docs/nNG_r99wwQs5Z6f5tK3OY?utm_referrer=https%3A%2F%2Fe-ecolog.ru%2Fdocs%2F%2FnNG_r99wwQs5Z6f5tK3OY%3Futm_referrer%3Dhttps%253A%252F%252Fwww.google.com%252F.
- [35] Resolution of the Central Committee of the Communist Party of Ukraine and the Council of Ministers of the Ukrainian SSR "On the further increase in the mass participation of physical culture and sports in the Ukrainian SSR". (October 16, 1981). Collection of Resolutions of the Ukrainian SSR, 11, Art. 3-11.
- [36] Resolution of the Council of Ministers of the Ukrainian SSR "On the transformation of the Committee on Physical Culture and Sports under the Council of Ministers of the Ukrainian SSR into the State Committee of the Ukrainian SSR for Physical Culture and Sports". (April 22, 1986). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=148-86-%EF#Text>.
- [37] Order of the USSR State Committee for Physical Culture and Sports No. 228 "On the introduction of the regulations on the children's and youth sports school, the specialized children's and youth school of the Olympic reserve, and specialized classes in sports".

- (April 9, 1987). Retrieved from <https://rulaws.ru/acts/Prikaz-Goskomsporta-SSSR-ot-09.04.1987-N-228/>.
- [38] Resolution of the Council of Ministers of the Ukrainian SSR No. 251 "Questions of the State Committee of the Ukrainian SSR for Youth, Physical Culture and Sports". (September 13, 1990). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=251-90-%EF#Text>.
- [39] Law of Ukraine No. 3808-XII "On Physical Culture and Sport". (December 24, 1993). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=251-90-%EF#Text>.
- [40] Decree of the President of Ukraine No. 334/94 "On state support for the development of physical culture and sports in Ukraine". (June 22, 1994). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334/94#Text>.
- [41] Convention on the Rights of the Child. (November 20, 1989). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
- [42] Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. (November 4, 1950). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
- [43] International Charter for Physical Education, Physical Activity and Sport. (November 21, 1978). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_350#Text.
- [44] Revised European Sports Charter. (October 13, 2022). Retrieved from https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/Spivrobotnictvo%20z%20radoy%20EU/PREMS%20039224%20UKR%202584%20Revised%20European%20Sports%20Charter.pdf.
- [45] International Convention against Doping in Sport. (November 18, 2005). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007#Text.
- [46] Law of Ukraine No. 2145-VIII "On Education". (September 5, 2017). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
- [47] Law of Ukraine No. 1841-III "On Extracurricular Education". (June 22, 2000). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>.
- [48] Decree of the President of Ukraine No. 390/2013 "On the Regulations on the Ministry of Youth and Sports of Ukraine". (July 24, 2013). Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/3902013-15493>.
- [49] Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 220 "On approval of the Regulations on the Ministry of Youth and Sports of Ukraine". (July 2, 2014). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF#Text>.
- [50] Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 242 "Questions from the Ministry of Youth and Sports of Ukraine". (October 3, 1991). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/242-91-%D0%BF#Text>.
- [51] Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 312 "Questions from the Ministry of Youth and Sports of Ukraine". (June 8, 1992). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-92-%D0%BF>.
- [52] Decree of the President of Ukraine No. 1078/96 "On the Regulations on the State Committee of Ukraine for Physical Culture and Sports". (November 14, 1996). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078/96#Text>.
- [53] Decree of the President of Ukraine No. 740/2000 "About the State Committee for Youth Policy, Sports and Tourism of Ukraine". (May 31, 2000). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/740/2000#Text>.

- [54] Decree of the President of Ukraine No. 1132/2001 "On the reorganization of the State Committee for Youth Policy, Sports and Tourism of Ukraine". (November 22, 2001). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1132/2001#Text>.
- [55] Decree of the President of Ukraine No. 381/2005 "On the Ministry of Youth and Sports of Ukraine". (February 26, 2005). Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/3812005-2287>.
- [56] Decree of the President of Ukraine No. 1176/2005 "On the Ministry of Family, Youth and Sports of Ukraine". (August 18, 2005). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1176/2005/ed20050818#Text>.
- [57] Decree of the President of Ukraine No. 1085/2010 "On the optimization of the system of central executive authorities". (December 9, 2010). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010#Text>.
- [58] Decree of the President of Ukraine No. 410/2011 "On approval of the Regulations on the Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine". (April 8, 2011). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410/2011#Text>.
- [59] Decree of the President of Ukraine No. 636/2011 "On the Regulations on the State Service for Youth and Sports of Ukraine". (May 31, 2011). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636/2011#Text>.
- [60] Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 333-p "On the approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine". (April 1, 2014). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.
- [61] Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 993 "On approval of the Regulations on the Children's and Youth Sports School". (November 5, 2008). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2008-%D0%BF#n222>.
- [62] Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 433 "On approval of the list of types of extracurricular educational institutions and the Regulation on extracurricular educational institutions". (May 6, 2001). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-2001-%D0%BF#Text>.
- [63] Order of Ministry of Youth and Sports of Ukraine No. 67 "On the organization of educational and training work of children's and youth sports schools". (January 17, 2015). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0119-15#n107>.
- [64] Ministry of Youth and Sports of Ukraine "Training programs for physical education and sports institutions in sports". Retrieved from <https://mms.gov.ua/sport/dityachoyunackij-ta-rezervnij-sport/navchalni-programi-dlya-zakladiv-fizichnoyi-kulturi-i-sportu-z-vidiv-sportu>.
- [65] Decree of the President of Ukraine No. 1148/2004 "About the National Doctrine for the Development of Physical Culture and Sports". (September 28, 2004). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004#Text>.
- [66] Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine No. 372-V "On information from the Cabinet of Ministers of Ukraine regarding the activities of state authorities and local self-government bodies in the development of physical culture and sports". (November 17, 2006). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372-16#Text>.
- [67] Decree of the President of Ukraine No. 42/2016 "About the National Strategy for Health-Promoting Physical Activity in Ukraine for the Period Until 2025 "Physical Activity - Healthy Lifestyle - Healthy Nation"". (February 9, 2016). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text>.

- [68] Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1089 "On approval of the Strategy for the Development of Physical Culture and Sports for the period until 2028". (November 4, 2020). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>.
- [69] Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1493-p "On approval of the State Targeted Social Program for the Development of Physical Culture and Sports for the Period Until 2030". (December 24, 2025). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1493-2025-%D1%80#Text>.

Андрій Андрійович Пономарьов

аспірант кафедри адміністративного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Григорія Сковороди, 77, Харків, Україна
e-mail: a.a.ponomarov@nlu.edu.ua
ORCID 0009-0009-2151-5947

Andrii A. Ponomarov

Ph.D. Student of the Department of Administrative Law
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 Hryhoriia Skovorody Str., Kharkiv, Ukraine
e-mail: a.a.ponomarov@nlu.edu.ua
ORCID 0009-0009-2151-5947

Рекомендоване цитування: Пономарьов А. А. Становлення та розвиток адміністративно-правового регулювання дитячого спорту в Україні (XIX – початок XXI століття). *Проблеми законності*. 2026. Вип. 173. С. 247–281. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.173.359160>.

Suggested Citation: Ponomarov A.A. (2026). The Formation and Development of Administrative and Legal Regulation of Children's Sports in Ukraine (19th – Early 21st Century). *Problems of Legality*, 173, 247-281. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.173.359160>.

Статтю подано / Submitted: 27.03.2026
Доопрацьовано / Revised: 28.04.2026
Схвалено до друку / Accepted: 28.05.2026
Опубліковано / Published: 29.05.2026